

טעמו וראו

רעיון על הפרשה מאת הרב בועז שלום שליט"א

גיליון 9 | פרשת תצוה תשפ"ו

כשהיחיד מתעלה - הוא משפיע על הכלל!

"באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדות יערוך אתו אהרן ובניו" (כז, כא)

עדות היא לבאי עולם

אומרת הגמרא (שבת כב ע"ב): "מחוץ לפרכת העדת יערוך" (ויקרא כד, ג) וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו? אלא, עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות? אמר רב: זו נר מערבי. שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

בבית המקדש התרחש 'נס חנוכה' במשך כל השנה - למרות שבנר המערבי שמו כמות שמן כבשאר הנרות, **הנר הזה דלק במשך כל שעות היממה.**

שואל רבי יצחק הוטנר זצ"ל: מה הכונה "עדות היא לבאי עולם"? כמה אנשים ראו את הנס הזה? הרי 'ביאה ריקנית' - דהינו, כניסה להיכל בלי סיבה - נאסרה אפילו לכהנים! אם כן, מי נכנס להיכל? אולי חצי מניין של כהנים, אלו שהיו עסוקים בהטבת הנרות ובהדלקתם, בדיושן מזבח הקטרת ובהקטרת הקטורת, ובשבת גם בסידור לחם הפנים. **מהי, אם כן, הלשון הזו - "עדות היא לבאי עולם"?**

[ועוד נשאל - שמן זית זך כתית למאור, מדוע דוקא למאור נצרך שמן זך, בו בזמן שלמנחות - די בכתית שאינו זך מהטיפה הראשונה?]

אחת הקהילות המפוארות בעם ישראל היתה של יהדות אשכנז - גרמניה. לפני למעלה ממאתיים שנה החלו לנשב בה רוחות ההשכלה הארורה והן הרסו כל חלקה טובה. עד שקם אותו גאון וצדיק, איש אשר רוח בו, רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל, ובעז רוחו כונן בעירו, פרנקפורט, קהלה חרדית נפרדת. הקהילה הזו החלה עם אחת-עשרה משפחות.

היו שאמרו לו שאולי כדאי 'לעגל פנות', לוותר פה ושם על איזה מנהג, כך יוכלו להרחיב את השורות ולמשוך פנימה משפחות

נוספות מהציבור הכללי. אך הרש"ר הירש אמר: אין לוותר על קוצו של יו"ד! התפקיד שלנו הוא להקים קהלה של סלת נקיה. אין זה מענייננו כמה היא תכיל!

בסופו של דבר, מאחת-עשרה המשפחות של קהילתו התפתחה כל יהדות גרמניה החרדית של הדורות האחרונים, קהילה מפוארת המכילה אלפים ורבבות של יהודים תלמידי חכמים ויראי שמים, המקפידים על קלה כבחמורה. **זה היסוד - איכות של יחידים משפיעה על הכלל! "עדות היא לבאי עולם".**

שילוח בחורים למעברות

לאחר קום המדינה התבצעה העברה שיטתית על הדת על ידי השלטונות בישראל. אלפי עולים חדשים קבלו 'חינוך מחדש', שפעל לעקר מהם את האמונה, את התורה והמצוות. בני ישיבות רבים רצו לצאת לפעילות במעברות ובעיירות העולים, אולם ה"חזון איש" סבר שבחור שמחובר ללמוד לא ראוי שיצא לפעילות. **אמרו לו: "מתחולל שמד, ואפשר להציל נפשות!" אך הוא עמד על דעתו: אלו שמונחים בלמוד - שיישארו בבית המדרש!**

הוא הוסיף: ה'חפץ חיים' **בנה את עצמו במשך שבעים שנה**, ורק אחר כך השפיע רבות על כלל ישראל. נתאר לעצמנו מה היה קורה אלו ה'חפץ חיים' היה מתחיל מצעירותו את כל פעילותו הרוחנית והציבורית? הוא אמנם היה מציל כמה נפשות, אבל את עצמו היה מאבד, ולא רק הוא היה מאבד את עצמו, עם ישראל לא היה זוכה ל'חפץ חיים'. אחרי שהוא בנה את עצמו ונהיה ה'חפץ חיים', בכוח השפעתו ופעילותו הוא הציל את הדור. **אדם יחיד מציל את הדור!** זה הכוח של יחידים שמשפיעים על הכלל.

נתעלה בביתו, בחצרו, בעירו ובכל ישראל

בתחלת ספר שמואל (א א, ג) מספר על אלקנה, אביו של שמואל: "ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחוות ולזבח לה' צבא-ות בשילה". אומרים חז"ל (ילקו"ש שמואל א רמז עז): "ועלה האיש ההוא" - נתעלה בביתו, נתעלה בחצרו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל ישראל, וכל עליו לא היה אלא משל עצמו". **מה בא המדרש להשמיענו?**

בתקופה ההיא, מצוות עליה לרגל כמעט ונשתכחה מישראל. היה זה ניסיון לא קל לאדם לעזוב את ביתו ואת כל רכושו וקנייניו, ולעלות לשילה, מתוך אמונה ותקוה שלא יחמוד איש את ביתו ואת רכושו.

ההתעסקות במצווה זו תפסה נתח גדול מהחיים. היו כאלה שהתגוררו בצפון או בדרום והדרך מביתם למקום המשכן נמשכה שבועיים. שבועיים הלך, שבועיים חזר, ועוד כמה ימים נשארים במקום - למעלה מחודש! כך עשו שלוש פעמים בשנה.

שלושה חודשים בשנה היו עסוקים בעליה לרגל. כשהגיעו לשילה היו רואים את הנסים שקרו במשכן ואת השכינה ששורה בישראל - "למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים" (יד, כג). כשראה אלקנה את הרפיון שאחזו בישראל במצות עליה לרגל, החליט לעשות נפשות למצווה זו.

כשהיה עולה לרגל לשילה - לא מיהר בדרכו. להיפך, היה הולך מעיר לעיר והיה לו ברחובה של עיר, כדי שהבריות יראו אותו ויסתקרו לשאול אותו לאן הוא הולך, והוא יספר להם שהוא עולה לרגל לשילה, וכך היה משפיע מרחו ומעודד את קיום המצווה בקרב עם ישראל. לאט לאט התרחב מעגל העולים לרגל, עד שכל כלל ישראל עלו לרגל.

כך מספר המדרש: "אלקנה ואשתו, בני ואחיותיו וכל קרוביו היה מעלה עמו לרגל, ובאים ולנים ברחובה של עיר, והייתה המדינה מרגשת, והיו שואלים אותן: להיכן תלכו? ואומרים לבית ה' שבשילה, שמשם תצא תורה ומצוות, ואתם למה לא תבואו עמנו ונלך יחד? מיד עיניהם משגרות דמעות, ואומרים להם: נלך עמכם? ואומרים להם: הן. עד לשנה הבאה חמישה בתים, לשנה אחרת עשרה בתים, עד שהיו כולם עולים. ובדרך שהיה עולה שנה זו לא היה עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים.

אמר לו הקב"ה: אלקנה, אתה הכרעת את ישראל לכף זכות, וחינתם במצות, וזכו רבים על ידך, אני אוציא בן ממך שיכריע את ישראל לכף זכות ויחנך אותם במצוות. הא למדת - שבשכר אלקנה - שמואל".

מה הפשט בדברי המדרש "נתעלה בביתו, נתעלה בחצרו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל ישראל"? במושגים של ימינו, אלקנה היה אמור לפתוח עמותה - 'אגודה לחידוש העליה לרגל'... להקים סניפים בכל הארץ, להפיץ פרוספקטים ולערך מיצ'ינג... שום דבר! "ועלה האיש ההוא - עלה מביתו", הוא עלה בעצמו, בלי שום פרסום.

אבל כולם ראו את טהרת הלב ואת מסירות הנפש שלו, ורצו להתדמות אליו, להיות כמוהו!

כך כתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (ה, יא) מהו קידש ה' - "עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאוים למעשיו, הרי זה קידש את ה'". **בלי כינוסים ודרשות, בלי פרוספקטים, בלי עיתונות ובלי תקשורת. די היה בדוגמה האישית שלו כדי להפך את כלל ישראל.**

זהו שאמרו חז"ל: "נתעלה בביתו, נתעלה בחצרו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל ישראל". הוא החל את המצווה של עליה לרגל בביתו, אחר כך התפשטה המצווה לחצרו, אחר כך לעירו, ואחר כך לכל ישראל.

"וכל עילויו לא היה אלא משל עצמו" - כל מה שהוא השפיע על כלל ישראל היה משל עצמו, מהדוגמה האישית שלו.

ככל שהפעולה טהורה יותר - השפעתה גדולה יותר

אונקלוס הגר היה ממשפחת אצולה רומאית, בן אחותו של טיטוס הרשע (גטין נו ע"ב). הגמרא (עבודה זרה יא ע"א) מספרת, שלאחר שאונקלוס התגייר, שלח הקיסר גדוד של חיילים רומאים כדי להביאו חזרה לרומי. הוא התחיל לדבר איתם בפסוקים. **על ידי זה משך אותם להסתופף תחת כנפי השכינה - כלם התגיירו!** הקיסר שלח עוד גדוד והורה להם שלא לנהל איתו שום שיחה. הוא פחד מ'הדתה'...

אמר להם אונקלוס: לא אדבר אתכם בלימוד, רק במילי דעלמא. וכך אמר הם: דרך העולם, שהשר נושא את האבוקה לפני השר שמעליו, והשר שמעליו נושא את האבוקה לזה שמעליו. כך כל שר נושא את האבוקה לפני השר שמעליו. בדבריו הוא ציין את ה'היררכיה' של דרגות השררה של השלטון הרומאי, מהנמוך לגבוה.

- ניפירא, פיפירא, דוכסא, הגמונא, קומא. הוא שאל: כיצד נוהג השר הגבוה ביותר, קומא, האם הוא מוליך את האבוקה לפני משהו? וענה בעצמו: ודאי שלא, הרי אין משהו מעליו!

ואז הגיע לנקודה המרכזית בדבריו: הקב"ה בכבודו ובעצמו הולך את האש לפני כלל ישראל! שנאמר (שמות יג, כא) "וה' הלך לפניו יומם בעמוד ענן ולילות בעמוד אש להאיר להם". **הם שמעו את דבריו כמה ישראל חביבים לפני הקב"ה - והתגיירו.**

ראה הקיסר עד כמה גדולה השפעתו של אונקלוס והחליט לשלוח אליו גדוד נוסף, אך הזהירם שלא לדבר איתו כלל, לא בלימוד ולא במילי דעלמא. כשבאו אליו ראו אותו מניח את ידו על המזוזה בפתח הבית. שאל אותם: "אתם יודעים מה היא המזוזה?" הם, כמובן, לא ידעו. אמרו לו: "אמור לנו". אמר להם: "מנהגו של עולם, מלך בשר ודם יושב בפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואלו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרם מבחוץ, שנאמר: 'ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם'". כששמעו את דבריו - החליטו להתגייר. הקיסר נואש ממנו וכבר לא שלח אליו גדודים נוספים...

הגמרא הזאת מעוררת נקודה למחשבה. כיום משקיעים הרבה בקירוב רחוקים, עורכים סמינרים בהשתתפות טובי המרצים. אך לפי הגמרא הזו, אפשר להציע דרך פשוטה ויעילה ביותר לקרוב רחוקים: לכנס אנשים רחוקים מתורה ומצוות, להניח את היד על המזוזה ולהשמיע באזניהם את דרשתו של אונקלוס, ומיד כולם יחזרו בתשובה...

אם אונקלוס הצליח להחזיר בדרך זו גוים רומאים, האם אי אפשר להחזיר את בני אברהם יצחק ויעקב? מדוע באמת לא מאמצים את הרעיון הזה ולא משתמשים בו כאמצעי לקרוב רחוקים?

התשובה פשוטה: תלוי מי עושה זאת ומי משמיע את הדברים! כשאונקלוס, בלבו הטהור ובאמונתו היוקדת, הניח את ידו את המזוזה ואמר את דבריו - דבריו השפיעו על כולם! אך כשלבנו של האדם אינו טהור ואמונתו אינה חזקה - כוח השפעתו מועט, וגם אם יעשה את מעשהו של אונקלוס וישמיע את דבריו - מעשהו ודבריו לא ישפיעו.

האמת משפיעה יותר

כשגדולי ישראל אומרים מלה - יש לכך השפעה עצומה. האמת מדברת מתוך גרונם. ראינו בדור האחרון את כוחו והשפעתו של מרן הרב שטיינמן זצ"ל. הוא לא היה איש של קולות וברקים. הכל נאמר בשקט ובענווה. אבל מהדמות שלו יצאה השפעה לכלל ישראל. כה היה כחם של כל גדולי ישראל, הכוח של הדגמה האישית.

זו התשובה לשאלה - מי ראה את נס המנורה?

אכן אמנם יחידים ראו את הנס, קומץ כהנים משרתי עליון. אבל למדים מכאן יסוד חשוב: **כשיש יחידים שחזקים באמונתם, היחידים הללו משפיעים ומקרינים אמונה על כל באי עולם!** כאשר היחידים רואים בעיניהם את הנס המופלא של הנר המערבי, הם מתחזקים באמונה. האמונה הזו משפעת לכל באי עולם!

המסייע לאלמנות שנסע בשבת

היה יהודי בעל לב זהב, שהיה מבקר חולים בבתי חולים ומסיע לאלמנות. אבל הוא לא היה שומר מצוות, היה מחלל שבת בפרהסיה. פעם הוא נסע בשבת, מכוניתו התדרדרה לתהום והוא נמחץ למות.

היתה לו אחות, היא לקחה קשה מאד את מותו של אחיה האהוב. בצר לה היא פנתה לרבי ישראל יעקב פיישר זצ"ל ואמרה לו: "היה לי אח צדיק, הוא נסע בשבת ומת מיתה משונה. הרב יכול להסביר לי את הנהגת ה'?"

רבי ישראל יעקב השיב לה: "את עצמך מעידה עליו שהוא נסע בשבת. אם כן הוא מחלל שבת בפרהסיה! לאדם כזה את קוראת 'צדיק'?! מי שמחלל שבת בפרהסיה איננו 'צדיק' אלא 'רשע'!" **האשה ספרה שהדברים הנוקבים חדרו לליבה, הם טלטלו את נפשה והיא חזרה בתשובה שלמה!**

אם ישאלו את האנשים שעוסקים בקירוב, הם יאמרו שמניסיונם אסור לומר משפט כזה לאשה חילונית השרויה במצוקה ובצער על מות אחיה. "אל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפנינו" (אבות ד, יח). זה לא הזמן ולא הנסיבות המתאימות. אחרי משפט כזה אין סיכוי שהיא תחזור בתשובה, להיפך, הדבר ירחיק אותה מהדת עוד יותר, היא תהפך לשונאת דת. באמת, אם היא חושבת שאחיה צדיק, כי עשה חסדים רבים, איך אפשר להטיח בפניה שהוא רשע!?

התשובה פשוטה: אדם מהשוק שיאמר זאת - זו טעות! לא כך מקרבים, כך מרחקים. **אבל כשרבי ישראל יעקב אמר זאת, היא שמעה את "קול ה' בכוח", את האמת, והאמת משפיעה! כששומעים את האמת יש לה כוח עצום.**

השפעתה של הדוגמה האישית

רבי שלמה וולבה זצ"ל היה מהראשונים שעוררו על קירוב רחוקים. כבר אחרי מלחמת ששת הימים הוא העלה על נס את רוח הטהרה שנשבה בעם ישראל. כשהיה פוגש בעל תשובה, היה שואל אותו: "איך חזרת בתשובה?"

פעם הוא פגש בשיבת "דבר ירושלים" יהודי שחזר בתשובה, הוא שאל אותו: "מה הביא אותך לחזור בתשובה?"

היהודי ספר: "התגוררתי בחיפה, כל השכנים שלי היו חילונים, היה לי שכן אחד שומר תורה ומצוות. כל בוקר, כשהייתי יוצא לעבודה, הוא היה חוזר מהתפלה עם הטלית והתפילין והיה מברך אותי בברכת 'בוקר טוב'. הרגשתי שה'בוקר טוב' שלו שונה מהשכנים האחרים. למרות שלא הכיר אותי, הוא ברך אותי מכל הלב, בחמימות, במאור פנים. אמרתי לעצמי: יש כאן משהו, צריך לבדוק זאת. וכך חזרתי בתשובה."

השכן החרדי לא דיבר איתו מאומה, רק ברך אותו בברכת 'בוקר טוב'. זה הספיק לו כדי להחזיר אותו בתשובה. זו כוחה והשפעתה של הדוגמה האישית!

הבחורים שנתבקשו לבצע 'נתיצה'...

ספר רבי צבי אליאך, מראשי "לב לאחים": בשעתו "לב לאחים" היו עושים "ישיבות לעם". בימי 'בין הזמנים' היו קבוצות של בני ישיבה שהולכים לערים ומושבים, בבוקר היו לומדים בחברות ובשעות אחרי צהרים והערב היו מתעסקים ברישום ילדים למוסדות תורניים.

לצורך הפעילות הם שכרו דירה בנתניה ושהו בה שבוע ימים. היא שימשה מוקד פעילות. בסוף השבוע ירד אליהם שכן חילוני מהקומה השלישית, בידו גרזן ומכשיר טלוויזיה... הם נעצו בו עיניים תמהות. הוא אמר להם: "קחו את הגרזן, אני מכבד אתכם לנתץ את המכשיר".

שאלו אותו לפרש העניין, אמר להם: "אני מתגורר מעליכם, עקבתי אחריכם כל השבוע וממש התפעלתי מכם. ראיתי את ההבדל העצום בין הנוער שלנו לנוער שלכם, הבדל של שמים וארץ, וזה הספיק לי. אמרתי לאשתי: אני רוצה שהילדים שלנו יקבלו חינוך חרדי. כצעד ראשון, אני רוצה להפטר מהמכשיר הזה, שהוא מקור הרוע והקלקול!" במשך כל השבוע הם לא דברו אתו מלה ולא נסו לשכנע אותו. אבל הדוגמה האישית הספיקה כדי להשפיע עליו לבחיר לילדו חינוך חרדי.

כח השפעתו של 'החפץ חיים'

"ה'חפץ חיים' זצ"ל התאלמן בהיותו קרוב לגיל שבעים. כעבור זמן הוא התחתן בזוג שני. אשתו בזוג שני הייתה אלמנה צעירה כבת שלוש וחמש. כשהציעו לה את ה'חפץ חיים', היא אמנם שמעה על גדלותו, אבל אמרה שאינה מוכנה להינשא לאדם זקן. הציעו לה רק להיפגש אתו, בלי שום התחייבות מצידה.

הם נפגשו באכסניה באמצע הדרך בין ראדין לעיר מגוריה. הגיע יהודי שלראשו קסקט, פניו מאירות. היה זה ה'חפץ חיים". אמר לה ה'חפץ חיים' ביידיש: "אני לא צעיר, אך מה שאני יכול להתחייב לך, בלי נדר, שכל מה שאשה יהודיה צריכה אשתדל לתת". זה כל מה שאמר לה, וזה הספיק! היא סיפרה שהוא אמר את המשפט הזה בכזו נקיות, בכזה טוהר, שהיא לא יכלה לעמוד בפניו. היא הרגישה שאי אפשר לסרב לו והסכימה להינשא לו.

זה היה כח ההשפעה וכוח הדבור של ה'חפץ חיים". הוא לא דיבר על לבה לשכנע אותה שכדאי לה לשאת את ה'חפץ חיים', הצדיק הגדול והמפרסם, רבן של ישראל. לא זה היה משכנע אותה. היא לא הייתה מוכנה להתחתן עם זקן, גם אם הוא צדיק גדול. אבל כששמעה ממנו מילים פשוטות, שנאמרו בטוהר ובנקיות, זה הדבר ששכנע אותה להינשא לו.

ידוע לכל איזו השפעה עצומה היו למילים של החפץ חיים. "כל עליותיו לא היו אלא משל עצמו". כשאדם נקי וטהור, לכל מילה שלו יש לה השפעה עצומה, כשאדם בונה את עצמו, יש למלותיו כח עצום!

כעת נבין את ה"זך כתית למאור - ולא למנחות"

כדי להיות למאור - מהמאירים על הארץ והדרים עליה - ממוזי הרבים ככוכבים לעד - עליך להיות זך! אם אינך זך - הנך רק למנחות - פעולתך קטנה ואינה מאירה החוצה, אלא פעולה של 'מנוחה' מקומית ודלה. רק אלה שגדלו פעלו ב'היקף' והאירו לעולם, רק הזך - נהיה למאור לארץ ולדרים עליה! {דורש טוב - רבי אליהו דיסקין שליט"א}